

O djelovanju Titova fonda za stipendiranje mladih radnika i radničke djece u SRH s posebnim osvrtom na Općinu Križevci od 1974. do 1989. godine

ĐURO ŠKVORC

Varaždinska ulica 34 A

HR – 48260 Križevci

djuoro.skvorc@gmail.com

Predhodno priopćenje

Preliminary communication

Primljeno/Received: 3.7.2022.

Prihvaćeno/Accepted: 15.9.2022.

Stipendiranje đaka i studenata ima dugu tradiciju u Hrvatskoj. Tako je u vrijeme SFRJ osnovan 1973. godine Titov fond za stipendiranje radnika i radničke djece koji je djelovao do raspada države. Imao je općejugoslavenski karakter i djelovao je u svim republikama i pokrajinama. U SRH Titov fond djelovao je od 1974. do 1990. godine. Na osnovu arhivske građe u Hrvatskom državnom arhivu, literature i tiska prikazat ćemo organizacijsku strukturu fonda u SFRJ, organizacijsku strukturu i djelovanje u SRH, dok ćemo za strukturu, prikaz djelovanja i ulogu fonda u Križevcima koristiti i sjećanja križevačkih korisnika.

Ključne riječi: Titov fond, stipendiranje, radnici, studenti, đaci, općina Križevci

1. UVOD

U 20. stoljeću institucionalno obrazovanje postalo je dostupno ljudima iz svih slojeva društva. Vlasti su putem takvoga oblika obrazovanja djelovale na odgoj i obrazovanje, što je posebno dolazilo do izražaja u nedemokratskim državama.

Stvaranjem socijalističke Jugoslavije 1945. u novim društveno-političkim odnosima, proveden je zaokret na svim područjima pa tako i na području prosvjetne politike. Velika pozornost dana je mladim ljudima, njihovom idejno-političkom usmjeravanju i obrazovanju u skladu s načelima socijalizma i ciljem izgradnje novog socijalističkog čovjeka.¹ Stipendiranje je bilo sastavni dio prosvjetne politike vlasti. Bilo je planirano i dirigi-

rano. Služilo je interesima vlasti. Vladajuće strukture davale su stipendije onim kategorijama koje su se uklapale u njihove kriterije, a zadovoljavale su interese vlasti.²

Titov Fond za stipendiranje mladih radnika i radničke djece³ osnovan je Društvenim dogovorom 17. svibnja 1973. godine,⁴ iako se inicijativa pojavila godinu dana ranije u sklopu obilježavanja jubileja iz Titova života, 80. rođendana i 35. godišnjice njegova predsjedanja na čelu Saveza komunista Jugoslavije.⁵ Osnivači Titova fonda bili su Savez komunista Jugoslavije (SKJ), Socijalistički savez radnog naroda Jugoslavije (SSRNJ), Savez sindikata Jugoslavije (SSJ), Savez omladine Jugoslavije (SOJ), Savezna skupština u ime Socijalističke Federativne Republike Jugoslavije (SFRJ) i Privred-

¹ Igor Duda, »Uvod: nazadnost do svemira, od projekta do zbornika«, u: Igor Duda (glavni urednik), Stvaranje socijalističkog čovjeka – Hrvatsko društvo i ideologija jugoslavenskog socijalizma (Zagreb-Pula: Srednja Europa, Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, 2017), str. 5–14.

² Aida Ličina Ramić, »Titov fond za stipendiranje mladih radnika«, Journal 27/198-199 (Zagreb, 2018), str. 51–55.

³ Dalje u radu koristit će se skraćeni naziv Titov fond (TF).

⁴ Društveni dogovor o osnivanju Titovog fonda za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, *Službeni list SFRJ*, 24.5.1973, br. 28/73, 915–916.

⁵ Dragoljub Dragošan, »Titov fond od ideje do stvarnosti« (Majdanpek: Skupština opštine, društveno-političke organizacije, RO Rudnik bakra, Skupština Titovog fonda opštine Majdanpek, 1984), str. 51.

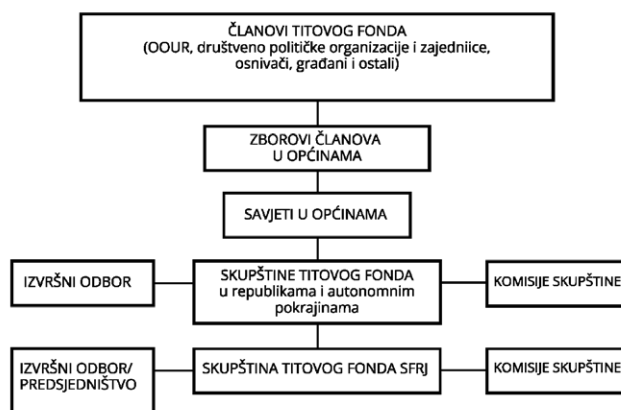
na komora Jugoslavije.⁶ Fond je osnovan u svim republikama i pokrajinama te općinama SFRJ, a s radom je započeo 1974. godine dodjeljivanjem stipendija za školsku godinu 1974./1975. Od godine 1978. djelovao je i u Jugoslavenskoj narodnoj armiji (JNA).⁷

Stipendiranje radnika i radničke djece u socijalističkoj Jugoslaviji važna je historiografska tema koja je zanemarena u novim državama nastalim na prostoru bivše Jugoslavije, osim u Bosni i Hercegovini (BiH). O djelovanju Titova fonda za stipendiranje radnika i radničke djece pisala je bosansko-hercegovačka povjesničarka Aida Ličina Ramić koja je objavila rad *Titov Fond za stipendiranje mladih radnika i radničke djece Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (1974 – 1986)*.⁸ Bio je to njezin skraćeni magistarski rad. Ista je objavila i rad *Ideologizacija mladih u Bosni i Hercegovini na primjeru Titovog fonda za stipendiranje mladih radnika i radničke djece Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (1974.–1986.)*.⁹

2. ORGANIZACIJSKA STRUKTURA TITOVA FONDA U SFRJ

U smjernicama koje su dane Društvenim dogovorom o osnivanju TF i Statutom određen je način organiziranja i djelovanja Fonda na saveznoj razini, ali i republičkim i pokrajinskim razinama, a od 1978. u JNA.¹⁰ Fond je tijekom čitavog vremena svoga djelovanja 1974.–1990., bez obzira na transformacije u svojem radu, zadržao istu organizacijsku strukturu.

Organi TF u SFRJ bili su Skupština (upravni) i Izvršni odbor (IO)¹¹ (izvršni), dok su se za ostale poslove Skupštine TF osnivale komisije i neka druga radna tijela. Skupštinu TF činili su delegati iz redova osnivača (po jedan), iz Republika (po tri), autonomnih pokrajina (po dva) i JNA (po dva). Delegati su birani do 1981. na pet godina, a zatim na četiri godine. U nadležnosti

Slika 1. Organizacijska struktura TF u SFRJ

Skupštine bilo je donošenje normativnih akata, vođenje brige o financijskim poslovima, utvrđivanje jedinstvenih kriterija za dodjelu stipendija itd.¹² Predsjednik Skupštine vodio je sjednice, kojih je tijekom godine moralo biti najmanje dvije. Sjednice su se održavale ako je na sjednici bilo najmanje dvije trećine delegata. Odluke su bile punovažne ako je za njih glasala većina delegata, uz obvezu da glasa po jedan delegat iz redova osnivača, iz svake republike, autonomne pokrajine i JNA. Izvršni odbor obavljao je poslove koje mu je odredila Skupština, a među ostalim stalnim poslovima pratio je rad ostvarivanja politike TF te predlagao Skupštini financijske planove, završne račune, dugoročne programe rada itd. Izvršni odbor činili su delegati birani iz redova Skupštine TF SFRJ (po jedan iz redova osnivača, republika i pokrajina). Odluke na IO donosile su se većinom glasova delegata, od kojih je trebalo biti najmanje prisutnih na sjednici dvije trećine. Članovi IO za svoj rad odgovarali su Skupštini.¹³ Strukturu TF u JNA činila je Skupština, IO i druga radna tijela. Savjeti, odnosno skupštine TF djelovali su na razini armijskih oblasti.¹⁴

⁶ Isto, str. 77.

⁷ Aida Ličina Ramić, »Titov fond za stipendiranje mladih radnika i radničke djece SR Bosne i Hercegovine (1974 – 1986)«, *Historijska traganja* 6/11 (Sarajevo, 2013), str. 32.

⁸ Isto.

⁹ Aida Ličina Ramić, »Ideologizacija djece u Bosni i Hercegovini na primjeru Titovog fonda za stipendiranje mladih radnika i radničke djece Socijalističke Republike Bosne i Hercegovine (1974.–1986.)«, *Časopis za suvremenu povijest* 46/3 (Zagreb, 2013).

¹⁰ Isto, str. 32.

¹¹ Od 1981. godine nosio je naziv Predsjedništvo.

¹² Službeni list SFRJ, 24.5.1974., br. 28/73., Društveni dogovor o osnivanju TF za stipendiranje mladih radnika i radničke dece, str. 914–915.; Službeni list SFRJ, 11.7.1986, br. 38/86., Društveni dogovor o osnivanju TF za stipendiranje mladih radnika i radničke dece, str. 1148–1151.; Titov fond SR Hrvatske za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, u: Mato Dretvić (glavni urednik), (Zagreb: Skupština Titovog fonda SRH, 1982), str. 12–13.

¹³ Titov fond SR Hrvatske za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, u: Mato Dretvić (glavni urednik), (Zagreb: Skupština Titovog fonda SRH, 1982), str. 13.–14.

¹⁴ Aida Ličina Ramić, »Titov fond za stipendiranje mladih radnika i radničke djece SR Bosne i Hercegovine (1974 – 1986)«, *Historijska*

3. STRUKTURA I DJELOVANJE TITOVA FONDA ZA STIPENDIRANJE RADNIKA I RADNIČKE DJECE U SRH

Nakon osnivanja Titova fonda 1973. ta i sljedeća godina iskorištene su za konstituiranje fonda u svim socijalističkim republikama i socijalističkim autonomnim pokrajinama, učlanjenju članova u TF i sakupljanju novčanih sredstava za prvu jesensku generaciju stipendista školske godine 1974./1975.¹⁵ U Socijalističkoj Republici Hrvatskoj (SRH) je u svibnju 1973. godine osnovan Inicijativni odbor Titova fonda koji je dao na javnu raspravu nacrt Statuta, Pravilnik i Privremena pravila tako da su zainteresirani mogli uputiti primjedbe i eventualne prijedloge na navedene dokumente direktno Inicijativnom odboru za osnivanje Titova fonda SRH koji je bio smješten na Lenjinovu trgu 2 (danas Krešimirov trg) u Zagrebu.¹⁶ Predsjednik Inicijativnog odbora bio je Stipe Tonković.¹⁷ Inicijativni odbor TF grada Zagreba dao je prijedlog da se u dokumentima TF proširi odredba o njihovoj namjeni te da se, uz radnike i radničku djecu, odobre i stipendije za talentiranu seljačku djecu.¹⁸

Započela su i prva skupljanja materijalnih sredstava u SRH. Savez sindikata Hrvatske (SSH) donio je odluku da uplaćuje 20 000 dinara za TF sljedećih pet godina,¹⁹ Savez socijalističkog radnog naroda (SSRN) Hrvatske 10 000 din, Savez omladine (SO) Zagreba 20 000 din

godišnje.²⁰ Osnivači TF društveno-političke zajednice i društveno-političke organizacije (DPZ i DPO) radili su na povećanju učlanjivanja, povećanju članskih uloga članica, ali i u tome da namire dug mnoge radne organizacija (RO) kao i same DPO i DPZ koje nisu izvršile preuzetu financijsku obvezu.²¹ U drugoj polovini 1977. financijska situacija u TF SRH bila je tako loša da stipendije nisu bile isplaćivane po 3 ili 4 mjeseca. Fond je bio prisiljen da za isplatu stipendija digne nepovoljne bankovne kredite od oko 35 milijuna dinara tijekom 1977. i 1978. godine na koje je kamata iznosila 1,3 milijuna dinara. Financijska situacija stabilizirana je tijekom navedenih godina donacijom Sabora i Republičkom samoupravnom interesnom zajednicom (SIZ) odgoja i osnovnog obrazovanja s 37 milijuna dinara.²²

Tijekom 1978. i 1979. pokrenuta je velika akcija učlanjivanja novih članova i obnove članstva (dijelu članova koji su se učlanili 1974. članstvo je isteklo), s ciljem da se u TF učlane svi društveni subjekti. Rezultat istoga bio je vidljiv većim dijelom 1980. godine kada je porastao broj članova, a sredstva članova povećala su se za četiri puta u odnosu na dotadašnji prosjek. U samoj akciji temeljito je porađeno na učlanjivanju pojedinaca.²³

Na II. izbornoj Skupštini TF SRH 14. lipnja 1979. u Zagrebu izabrano je novo vodstvo TF, donesen Program rada za petogodišnje razdoblje.²⁴ Nešto kasnije, 19. studenoga 1979., na II. sjednici Skupštine TF SRH donesena su izmijenjena i nadopunjena Pravila TF SRH za stipendiranje mladih radnika.²⁵

traganja 6/11 (Sarajevo, 2013), str. 35.

¹⁵ Titov fond SR Hrvatske za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, u: Mato Dretvić (glavni urednik), (Zagreb: Skupština Titovog fonda SRH, 1982), str. 3.

¹⁶ Titov fond: Društveni dogovor o osnivanju Titova fonda za stipendiranje mladih radnika i radničke djece i ostali materijali za pristup u članstvo Titovog fonda (Zagreb, 1973), str. 1.

¹⁷ »Titov fond«, *Radničke novine* 1 (Zagreb, 1973), br. 44 (16. studeni 1973), str. 2–3.

¹⁸ »Ubrzati učlanjivanje u Titov fond«, *Radničke novine* 3 (Zagreb, 1974), br. 3 (1. siječnja 1974), str. 3.

¹⁹ »Za Titov fond 20 000 dinara«, *Radničke novine* 2 (Zagreb, 1974), br. 1 (18. siječnja 1974), str. 3.

²⁰ »Titov fond«, *Radničke novine* 2 (Zagreb, 1974), br. 4 (25. siječnja 1974), str. 2.

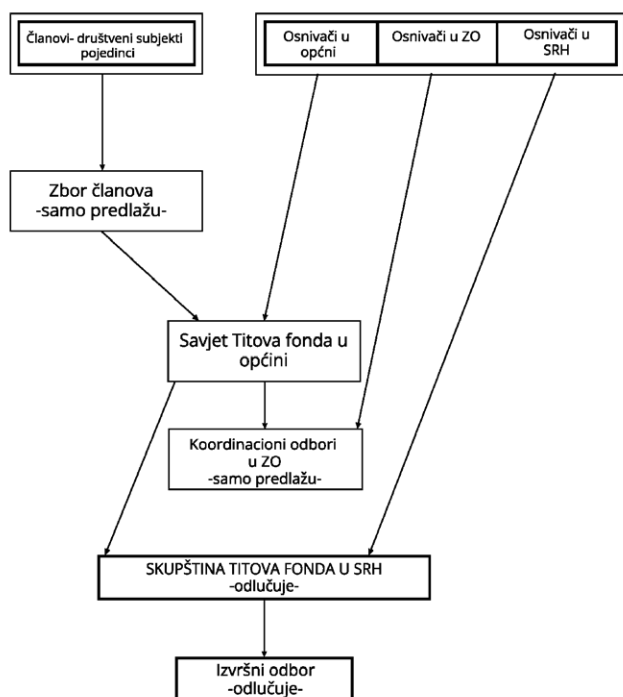
²¹ HR-HAD, fond 1595, kut. 44, Titov fond SRH za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, Zagreb, 26. prosinca 1977., Prijedlog izvještaja IO o radu TF SRH u 1976. godini.

²² HR-HAD, fond 1595, kut. 44, Titov fond SRH za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, Stenografski zapisnik sa sjednice II. izborne Skupštine TF SRH održane 14.6.1979. u Zagrebu, u domu JNA, str. 13.

²³ HR-HAD, fond 1595, kut. 44, Titov fond SRH za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, Informacija o radu TF od 20. do 27. sjednice za godinu 1981. i 1982., str 1.

²⁴ HR-HAD, fond 1595, kut. 44, Stenografski zapisnik sa sjednice II. izborne Skupštine Titovog fonda SR Hrvatske, održane 14.6.1979. u Zagrebu, u Domu JNA, str. 60-61. Izabrani su: Nikola Šegota (VSS SRH) za predsjedavajućeg Skupštine, za zamjenika Enver Šehović (CK SKH), za članove IO Skupštine TF SRH Antun Bošković (SSOH), Zvonko Mesarić (SSRNH) i 11 članova iz ZO. Iz ZO Bjelovar bio je Juraj Španiček. U Skupštinu SFRJ izabrani su Nikola Šegota, Antun Bošković i Daria Vale.

²⁵ Titov fond SR Hrvatske za stipendiranje mladih radnika i radničke djece (urednik Mato Dretvić), Pravila TF za stipendiranje mladih radnika i radničke djece (Zagreb: Skupština Titova fonda SRH 1982), str. 21–37.

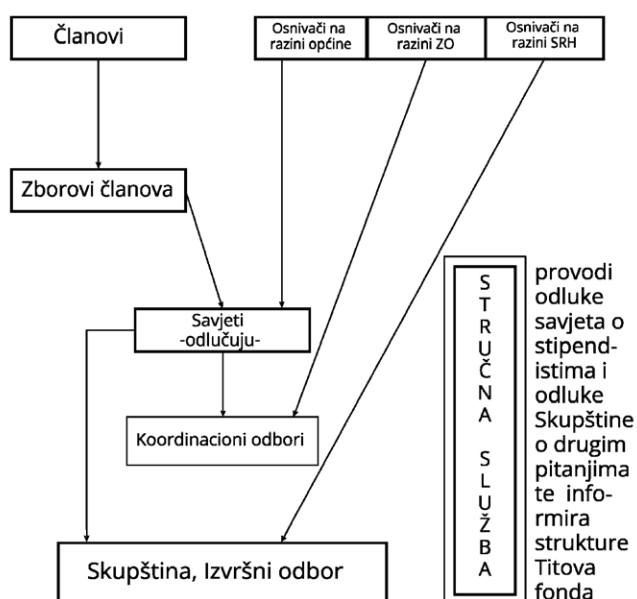

Slika 2. Organizacijska struktura TF do studenoga 1979.

Pravila su utvrdila odlučujuću ulogu organizacije Fonda u općini, općinskih savjeta²⁶ i zborova članica²⁷. Do tada o svim pitanjima djelatnosti Fonda odlučivalo se na nivou Skupštine TF SRH.

Savjeti u općinama (prema Statutu) imali su samo savjetodavnu ulogu.²⁸ Navedne promjene kojima su savjeti preuzeli odlučujuću ulogu vezanu uz izbor stipendista bile su u skladu s promjenama koje su nastupile u provođenju samoupravljanja i jačanju općine kao kao DPO.

Sa školskom godinom 1980./1981. TF na prijedlog Tita proširio je krug korisnika na sve radnike u udruže-

Slika 3. Organizacijska struktura TF od studenoga 1979.

nom radu (do tada su pravo imali samo radnici iz neposredne proizvodnje), na djecu svih radnih ljudi (do tada su samo imala djeca radnika iz neposredne proizvodnje) te na djecu radnika na privremenom radu u inozemstvu.²⁹

Na III. izbornoj skupštini TF SRH održanoj 22. veljače 1984. u Zagrebu izabrano je novo vodstvo TF SRH. Proširen je IO TF za jednoga člana na 16 (po jednog predstavnika delegirali su osnivači i 10 ZO). Za predsjedavajućeg Skupštine TF SRH na jednu godinu izabran je Mladen Glavaš.³⁰

Godine 1987. TF SRH proslavio je 15 godina postojanja. Tijekom tih 15 godina dodijeljeno je 4529 stipendija (mladim radnicima iz rada 838 ili 18,5 %, mladim radnicima uz rad 1005 ili 22,2 %, djeci radnika 2686 ili

²⁶ Savjet TF u općini bio je zadužen da: 1. vodi akciju o povećanju broja članova; 2. u postupku provođenja natječaja za odobravanje stipendija obavljao je ove poslove: - primao je molbe kandidata za stipendiju, - sačinjavao prioritetsnu listu svih podnositelja molbi s područja općine, - primao i prosljeđivao prigovore na odluku o dodjeli stipendija; 3. podnosio izvještaj Skupštini TF SRH o stipendistima i to o: - prekidu studija, zaposlenju stipendista i njihovom uspjehu u školovanju; 4. vodio evidenciju o svim stipendistima s područja općine i obavještavao Skupštinu TF SRH o svemu što bi moglo utjecati na promjenu odluke o stipendiranju; 5. dostavljao Skupštini TF SRH dokumente o uspješno završenoj godini školovanja, odnosno drugog oblika obrazovanja i o upisu u narednu godinu; 6. obavezan je bio da najmanje jedanput godišnje podnese izvještaj o svom radu Zboru članova TF SRH u općini; 7. obavljao je i druge poslove koje mu je dala Skupština i Izvršni odbor TF SRH. Savjet je radio na sjednicama, a za svoj rad bio je odgovoran Zboru članica.

²⁷ Zbor članica Titova fonda u općini imao je sljedeće zadaće: pratio je i proučavao problematiku stipendiranja na svom području, predlagao Skupštini TF SRH odgovarajuće mjere za unapređenje rada TF SRH, razmatrao prioritetsne liste stipendista, birao i razrješavao predsjednika i podpredsjednika Zbora, obavljao i druge poslove koje mu je u zadatak stavila Skupština Titova fonda SRH.

²⁸ HR-HAD, fond 1595, kut. 44, Titov fond SRH za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, Informacija o radu TF u 1980. godini, str. 30.

²⁹ Isto, str. 9, 12.

³⁰ HR-HAD, fond 1595, kut. 11, Titov fond SRH za stipendiranje mladih radnika i radničke djece, Stenografski zapisnik sa III. izborne sjednice Skupštine TF održane 22.2.1984. godine u Zagrebu, str. 32–35.

59,3 %³¹). Tako je mladim radnicima dodijeljno 40,7 % stipendija, a djeci radnika 59,3 %. Bio je to najbolji rezultat u odnosu na ostale republičke i pokrajinske fondove jer je TF SRH dodijelio mladim radnicima gotovo jednaki broj stipendija koliko svi oni zajedno.³²

Četvrta konstituirajuća Skupština TF održana je 11. listopada 1988. godine. Izabran je IO, a za predsjednika Skupštine TF izabran je Vladimir Podrebarac na dvogodišnje razdoblje.³³ Bila je to posljednja Skupština jer je TF ukinut 1990. godine.

4. TITOV FOND U KRIŽEVCIMA

Počeci organiziranog školstva i stipendiranja đaka u Križevcima sežu u 1675. godinu kada su pavlini pokraj današnje župne crkve sv. Ane i župnog dvora otvorili školu (uz kraljevsko dopuštenje), a Ivan Zakmardi Dijankovečki³⁴ osnovao je zakladu za školovanje siromašnih učenika. Zaklada je djelovala do početka 19. stoljeća.³⁵ U školovanju siromašnih đaka na Gospodarskom i šumarskom učilištu u Križevcima i siromašne križevačke mladeži već prije Prvog svjetskog rata djelovala je stipendijska zaklada *Društvo za potporu uboge školske mladeži* koju je osnovao Franjo Kemenović, odvjetnik i kulturni djelatnik iz Križevaca. Njegovom zakladom je, nakon njegove smrti 1896., dvije godine upravljala njegova žena Paula, a nakon njezine smrti podupiratelji i osnivači čija je glavica bila u uložnici Dioničke štedionice u Križevcima, a koja je u 1914. godini iznosila 10 304 kruna i 63 filira. Uložena glavica

uglavnom je ostala ista i do kraja rata se kretala oko 10 000 kruna. Pored navedene, djelovalo je *Društvo za potporu ubogih slušatelja* na Kr. gospodarskom i šumarskom učilištu.³⁶ Osnovali su ga slušatelji ovog Učilišta 1878. godine. Krajem osamdesetih godina podijelili su 12 potpora. Društvo je aktivno djelovalo do 1931., a prestalo je s radom nakon završetka rata 1945. godine.³⁷

O djelovanju Titova fonda u općini Križevci nije sačuvana arhiva. U HDA u Zagrebu sačuvani su dosjei korisnika TF iz općine Križevci, popisi članica TF s novčanim uplatama po godinama (fragmentarno) i vrlo malo korespondencije između Savjeta TF u Križevcima i republičkog fonda u Zagrebu. Za potrebe ovog rada pregledan je tjednik *Radničke novine* i dnevne novine *Vjesnik* i *Večernji list* (lokane vijesti) koji su pratili djelovanje TF u razdoblju 1974. do 1990. kada je TF prestao s radom. U navedenim novinama djelovanje TF u Križevcima nije spomenuto. Ipak, dosjei korisnika TF u Križevcima i izvješća o radu TF SRH koja su podnošena na sjednicama Skupštine TF SRH pomogli su da se rekonstruira djelomično djelovanje TF u općini Križevci.

TF s radom u općini Križevci započeo je 1974. godine. Ne zna se točno kada je osnovan Savjet u općini Križevci i tko su bili svi delegati iz redova osnivača niti iz redova članica. Savjet TF u općini Križevci morao je biti formiran do jeseni 1974. jer je već prve školske godine 1974./1975. imao tri korisnika.³⁸ Preporuku za sva tri stipendista potpisao je predsjednik Savjeta TF općine Križevci Stjepan Harča. Isti je potpisivao preporuke do školske godine 1977./1978.³⁹ Bio je delegat Društveno-političke organizacije Saveza socijali-

³¹ Od tih 1005 stipendija djeci radnika, dodijeljeno je 36 djeci radnika na privremenom radu u inozemstvu.

³² HR-HAD, fond 1595, kut. 11, Titov fond SRH, 11. sjednica skupštine 3. saziva, Zagreb, 24.12.1987. godine, Uvodno izlaganje Mije Pavliše, predsjednika Skupštine povodom 15. obljetnice pokretanja inicijative i početka osnivanja mladih radnika i radničke djece, str. 8.

³³ HR-HAD, fond 1595, knjiga: TF SRH, sjednice i dokumenti 1988., TF SRH, Broj: 01- 248/II-88, Zapisnik s IV. konstituirajuće sjednice Skupštine TF SR Hrvatske, str. 3.

³⁴ Ivan Zakmardi Dijankovečki, protonotar Hrvatskoga Kraljevstva (Križevci, oko 1600 – Banská Bystrica, Slovačka, 25.4.1667). Školu je polazio kod isusovaca u Zagrebu i Olomoucu, gdje je godine 1625. završio filozofiju. Vrativši se u Hrvatsku obavljao je različite javne službe. Osnivač je Hrvatskog državnog arhiva. Bio je zastupnik u Požunskom saboru. Godine 1664. izabran je za protonotara Hrvatskog kraljevstva Bio je podžupan Varaždinske županije od 1662. do smrti. Osnovao je 1666. pavlinski samostan u Križevcima. Kao dobrotvor, pomagao je siromašne učenike. Oporukom je ostavio velik broj posjeda isusovačkom sjemeništu u Varaždinu te pavlinima u Križevcima i Lepoglavi. Stekao je mnoge posjede u Križevačkoj županiji, tako i 1632. Dijankovčinu. Bio je pisac i pjesnik. »Zakmardi, Ivan«, *Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje*. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2021. Dostupno na: <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=66757> (pristup 9.2.2022. godine):

³⁵ »Vremeplov: 25.4.1667. umro je Ivan Zakmardi Dijankovečki«. Dostupno na: <https://www.gradski-muzej-krizevci.hr/?p=1707> (pristup 9.2.2022. godine).

³⁶ Tomislav Bogdanović, »Križevci u Prvome svjetskom ratu« (Zagreb – Križevci: HAZU, Zavod za znanstveno-istraživački i umjetnički rad HAZU Koprivničko-križevačke županije, 1918), str. 167 – 168.

³⁷ Renata Husuinec, Petar Delić, *Gospodarsko i šumarsko učilište u Križevcima* (Križevci: Ogranak Matice hrvatske u Križevcima, 1995), str. 101 – 104.

³⁸ HR-HAD, fond 1595, kut 11, Zajednica općina Bjelovar, Općina Križevci, Dosjei stipendista: Hamonajec Stjepan, Posarić Jadranka, Trninić Danica.

³⁹ HR-HAD, fond 1595, kut 11, Zajednica općina Bjelovar, Općina Križevci, Dosjei stipendista: Pandurić Renata.

stičke omladine Križevci.⁴⁰ Godine 1978.⁴¹ i 1979. Križevci nisu imali stipendista. Od školske godine 1980./1981. karakteristike stipendista potpisivao je tajnik Savjeta TF u općini Križevci Slavko Balog.⁴² Nema podataka o tome tko su bili ostali članovi savjeta TF u Križevcima. Savjet nije imao svoj pečat i koristio je za svoje potrebe pečat Skupštine općine Križevci i Općinskog vijeća saveza sindikata (OV SS) Križevci. Savjet je djelovao u prostoru Općinskog vijeća SSH Križevci (Moše Pijade 3, danas Ivana Zakmardija Dijankovečkog).⁴³

Nema ni podataka o tome je li bio osnovan i je li djelovao Zbor članica TF općine Križevci. Vjerojatno je postojao jer su ga imale sve općine u SRH, tako i susjedna općina Bjelovar.⁴⁴ Sačuvani su fragmentarni popisi novčanih uplata radnih organizacija, ostalih organizacija, DPO iz područja općine Križevci i građana u TF Hrvatske.⁴⁵ Iako su ti popisi fragmentarni, može se zaključiti da iste činile Zbor članica TF općine Križevci. Bile su to sljedeće radne organizacije, ostale organizacije i DPO:

a) radne organizacije

1. »Donit« kemijska industrija, »Plastor« Medvode Osnovna organizacija udruženog rada (OOUR)
2. Čelik, radna organizacija za proizvodnju transportera
3. Čazmatrans, poslovna jedinica Križevci
4. Elektra
5. Javor – tvornica namještaja
6. Komunalno poduzeće
7. Mlinar, mlinsko-pekarska industrija
8. Radna organizacija za održavanje cesta, OOUR za održavanje cesta
9. Poljoprivredna zadruga Kalnik
10. Poljoprivredna zadruga Žabno
11. OOUR pošte, telefona i telegrafa (PTT)
12. Radnik – građevno poduzeće
13. Sigurnost

14. Šimecki tvornica obuće Zagreb, OOUR Križevci
15. Šumsko gospodarstvo Mojca Birta Bjelovar, šumarija
16. Tiskara
17. Trgovačko, RZ
18. Trgovačko, OOUR tiskara i knjigovežnica
19. Trgovačko, OOUR bezalkoholna pića

b) ostale organizacije

1. Auto-moto društvo
2. »Croatia«, zajednica osiguranja
3. Centar za usmjereno obrazovanje
4. Dom zdravlja
5. Informativni centar
6. Narodno sveučilište
7. Osnovna škola *Bratstvo – jedinstvo*
8. Osnovna škola *Dr. Ivan Ribar*, Orehovec
9. Osnovna škola *Vladimir Nazor*
10. Osnovna muzička škola *Albert Štriga*
11. Osnovna škola *Grigor Vitez*, Žabno
12. Poljoprivredni institut za usmjereno obrazovanje i znanstveni rad
13. Udruženje zanatlija
14. Veterinarska stanica
15. Viša poljoprivredna škola
16. Veterinarski zavod SRH, veterinarski zavod Križevci
17. FZP opće namjene Općinskog Sekretarijata unutrašnjih poslova (OSUP)

c) društveno-političke organizacije

1. Općinski komitet Saveza socijalističke omladine (OK SSO) Hrvatske
2. Općinski komitet Socijalističkog saveza radnog naroda (OK SSRN)
3. Općinski komitet Saveza komunista Hrvatske (OK SKH)

⁴⁰ Bio je predsjednik SSO Križevci u dva mandata – od 1974. do 1977. i od 1977. do 1981. (usmena izjava Mire Harče dana 19. ožujka 2022.)

⁴¹ Godine 1978. TF SRH donio je odluku da, zbog nedostatka materijalnih sredstava, ne raspisuje natječaj i ne dodjeljuje niti jednu novu stipendiju za kategorije stipendista. HR-DABJ, fond 481, Opći spisi, 1978., TF 491/5 1978, Zagreb, 19.6.1978., Odluka s 9. sjednice TF SRH od 15.6.1978.

⁴² HR-HAD, fond 1595, kut 11, Zajednica općina Bjelovar, Općina Križevci, Dosjei stipendista: Gagro Vesna.

⁴³ Titov fond SR Hrvatske za stipendiranje mladih radnika i radničke djece (urednik Mato Dretvić), Pravila TF za stipendiranje mladih radnika i radničke djece (Zagreb: Skupština Titova fonda SRH, 1982), str. 67.

⁴⁴ Titov fond SRH za stipendiranje mladih radnika i radničke djece Savjet općine Bjelovar 1974-1989. Dostupno na: <http://arhinet.arhiv.hr/Pages/PdfFile.aspx?Id=1622> (pristup 25. 4. 2022.)

⁴⁵ HR-HAD, fond 1595, kut 19, Uplata članarine 1981.; Pregled uplate članarina po zajednicama općina u SRH od 1.1. do 31.12.1985.; Članarina 1986. godine; Titov fond 1.1.–31.12.1987.; TF SRH članarina 1988.

4. Općinski odbor Saveza udruženja boraca narodno-oslobodilačkog rata (SUBNOR)
5. Općinska samoupravno interesna zajednica (OSIZ) za standard učenika i studenata
6. OSIZ društvene brige o djeci predškolskog uzrasta
7. Samoupravna interesna zajednica (SIZ) za zapošljavanje
8. SIZ odgoja i osnovnog obrazovanja
9. SIZ fizičke kulture
10. SIZ odmora i rekreacije
11. SIZ u oblasti kulture
12. SIZ zdravstvenog osiguranja radnika i zdravstva
13. Radna zajednica (RZ) SIZ-a zdravstvenog osiguranja i zdravstva
14. RZ općinske uprave
15. Savez rezervnih vojnih starješina (SRVS)
16. Savez udruženja boraca NOR-a
17. SIZ za unapređenje privrede
18. Općinsko sindikalno vijeće
19. Služba unutrašnjih poslova (SUP)
20. Skupština općine
21. Stručna služba SIZ-a stanovanja i komunalija
22. SIZ socijalne zaštite
23. Zavod za komunalne stambene i urbanističke poslove
24. SIZ poljoprivrede.

Tako je u TF uplaćivalo 19 radnih organizacija, 17 ostalih organizacija i 24 struktura od DPO, udruženja i SIZ-ova, ukupno 60 subjekata s područja općine Križevci. S obzirom na to da su podaci fragmentarni, ne zna se je li se još tko priključio navedenim subjektima,

no, ako i jest, to ne mijenja bitnu suštinu jer podaci govore da su većina RO, raznih drugih organizacija, sve DPO, svi SIZ-ovi, sve društvene ustanove i škole (osim OŠ u Gornjoj Rijeci) bile članice TF. Iz podataka uplate članarine vidljivo je da su članarinu plaćale najvećim dijelom jednom godišnje i nisu se puno razlikovale po tome od drugih članica u ostalim općinama u SRH.

Tijekom djelovanja TF u Križevcima odobreno je 27 stipendija.⁴⁶ Prve stipendije u općini Križevci odobrene su prve školske godine 1974./1975. Bilo je troje stipendista.⁴⁷ Sljedeće školske godine 1975./1976. odobreno je sedam stipendija.⁴⁸ Bio je to porast od 233,3 %. Treće školske godine 1976./1977. odobrene su tri stipendije.⁴⁹ Četvrte šk. god. 1977./1978. odobrene su dvije stipendije.⁵⁰ Dvije sljedeće školske godine nije dodijeljena niti jedna stipendija. Po dvije stipendije odobrene su školskih godina 1980./1981.⁵¹ i 1981./1982.⁵² Za šk. godinu 1982./1983. odobrena je jedna stipendija,⁵³ a tijekom dvije sljedeće šk. godine 1983./1984.⁵⁴ i 1984./1985.⁵⁵ odobrene su po dvije stipendije. Školske godine 1985./1986. odobrena je jedna stipendija,⁵⁶ dok sljedeće šk. god. nema stipendista. Zadnje dvije stipendije odobrene su šk. god. 1988./1989. godine.⁵⁷ Ovaj nerazmjer dodjele većeg ili manjeg broja ili uopće nedodjeljivanja stipendija nastao je zbog problema s kojim se sretao TF u SRH.

Gledajući spolnu strukturu, bilo je (od 27 stipendista) 16 muških ili 59,2 % te 11 ženskih stipendistica (47,7 %). Uz rad školovalo se 6 ili 22,2 % stipendista, iz rada 6 ili 22,2 %, a za rad 15 ili 55,6 %. Trinaest stipendista studiralo je na fakultetima ili 48,1 %, devetero ili 33,3 % na visokim školama, dok je petero ili 18,5 % pohađalo srednju školu, a jedan ili 3,7 % se doškolovalo za VKV zanimanje. Prema zanimanju roditelja 18-ero studenata i đaka djeca su radnika ili 66,6 %, 3 službenika ili 11,1 %, 3 seljaka ili 11,1 %, 1 obrtnika ili 3,7 %, a za 2 nepoznato ili 7,4 %.

⁴⁶ HR-HAD, fond 1595, kut 11, Zajednica općina Bjelovar, Općina Križevci, Dosjei stipendista: Stjepan Hamonajec, Jadranka Posarić, Danica Trninić, Ljiljana Anđelić, Vladimir Čiček, Božidar Štubelj, Stojan Mišćević, Ivan Knapić, Karlo Jandrić, Dragutin Čurudija, Krunoslav Vrabec, Mirica Forjan, Željko Stamenković, Renata Deković, Marija Pandurić, Vesna Gagro, Davor Japec, Đuro Dušak, Ivan Šantak, Vesna Hrandek, Veljko Vincek, Branko Hrg, Slavko Holec, Nedeljko Funtak, Ljiljana Kostadinović, Snježana Zobenica, Mira Zidarić.

⁴⁷ Isto, Dosjei stipendista: Stjepan Hamonajec, Jadranka Posarić, Danica Trninić.

⁴⁸ Isto, Dosjei stipendista: Ljiljana Anđelić, Vladimir Čiček, Božidar Štubelj, Stojan Mišćević, Ivan Knapić, Karlo Jandrić, Dragutin Čurudija.

⁴⁹ Isto, Dosjei stipendista: Krunoslav Vrabec, Mirica Forjan, Željko Stamenković.

⁵⁰ Isto, Dosjei stipendista: Renata Deković, Marija Pandurić.

⁵¹ Isto, Dosjei stipendista: Vesna Gagro, Davor Japec.

⁵² Isto, Dosjei stipendista: Đuro Dušak, Ivan Šantak.

⁵³ Isto, Dosjei stipendista: Vesna Hrandek.

⁵⁴ Isto, Dosjei stipendista: Veljko Vincek, Branko Hrg.

⁵⁵ Isto, Dosjei stipendista: Slavko Holec, Nedeljko Funtak.

⁵⁶ Isto, Dosjei stipendista: Ljiljana Kostadinović.

⁵⁷ Isto, Dosjei stipendista: Snježana Zobenica, Mira Zidarić.

Tab. 1. Podatci o stipendistima TF općine Križevci

Red. br.	Ime i prezime	Iz rada, uz rad, za rad	Godina odobrenja stipendije	Ime škole ili fakulteta, mjesto	Vrijeme trajanja
1.	Stjepan Hamonajec	uz rad	1974./1975.	Školski metalski centar, Bjelovar	2 god.
2.	Jadranka Posarić	za rad	1974./1975.	Filozofski fakultet, Zadar	4 god. i 6 mjeseci
3.	Danica Trninić	za rad	1974./1975.	Viša upravna škola, Zagreb	2 god. i 6 mjeseci
4.	Ljiljana Anđelić	za rad	1975./1976.	Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb	4 god. i 6 mjeseci
5.	Vladimir Čiček	iz rada	1975./1976.	Viša upravna škola, Zagreb	2 god. i 6 mjeseci
6.	Božidar Štubelj	iz rada	1975./1976.	Viša tehnička škola za sigurnost na radu i zaštitu od požara, Zagreb	2 god. i 6 mjeseci
7.	Stojan Mišćević	iz rada	1975./1976.	Fakultet političkih nauka, Zagreb	4 god. i 6 mjeseci
8.	Ivan Knapić	za rad	1975./1976.	Fakultet strojarstva i brodogradnje, Zagreb	4 god. i 6 mjeseci
9.	Karlo Jandrić	za rad	1975./1976.	Školski centar »Ruđer Bošković«, Zagreb	4 god.
10.	Dragutin Čurudija	iz rada	1975./1976.	Fakultet političkih nauka, Zagreb	4 god. i 6 mjeseci
11.	Krunoslav Vrabec	za rad	1976./1977.	Fakultet strojarstva i brodogradnje, Zagreb	4. god. i 6 mjeseci
12.	Mirica Forjan	za rad	1976./1977.	Škola za medicinske sestre, Bjelovar	4 god.
13.	Željko Stamenković	za rad	1976./1977.	Obrazovni centar za unutrašnje poslove RSUP-a, Zagreb	2 god.
14.	Renata Deković	iz rada	1977./1978.	Viša tehnička obučarska škola, Zagreb	2 god. i 6. mjeseci
15.	Marija Pandurić	iz rada	1977./1978.	Viša tehnička obučarska škola, Zagreb	2 god. i 6. mjeseci
16.	Vesna Gagro	za rad	1980./1981.	Medicinski fakultet, Zagreb	5 god. i 6. mjeseci
17.	Davor Japec	uz rad	1980./1981.	Viša upravna škola, Zagreb	2 god. i 6 mjeseci
18.	Đuro Dušak	za rad	1981./1982.	Centar za obrazovanje »Rade Končar«, Zagreb	1 (4. završna godina)
19.	Ivan Šantak	uz rad	1981./1982.	Fakultet političkih nauka, Zagreb	4 godine i 6 mjeseci
20.	Vesna Hrandek	za rad	1982./1983.	Geodetski fakultet, Zagreb	4 godine i 6 mjeseci
21.	Veljko Vinček	za rad	1983./1984.	Pravni fakultet, Zagreb	4 godine i 6 mjeseci
22.	Branko Hrg	uz rad	1983./1984.	Filozofski fakultet OOUR Pedagogijske znanosti, Zagreb	2 godine i 6 mjeseci
23.	Slavko Holec	uz rad	1984./1985.	Šumarski fakultet, Zagreb	2 godine i 6 mjeseci
24.	Nedeljko Funtak	za rad	1984./1985.	Centar za odgoj i usmjereno obrazovanje, Bjelovar	2 godine (3. i 4. razred)
25.	Ljiljana Kostadinović	za rad	1985./1986.	Prirodoslovno-matematički fakultet, Zagreb	4 godine i 6 mjeseci
26.	Snježana Zobenica	uz rad	1988./1989.	Ekonomski fakultet, Zagreb	4 godine i 6 mjeseci
27.	Mira Zidarić	za rad	1988./1989.	Tehnološki fakultet, Zagreb	4 godine i 6 mjeseci

Red. br.	Naziv zanimanja i stručna sprema (KV, VKV, SSS, VŠS, VSS)	Član DPO, samoupravnih org. kult. org, šport. org.	Završio/la obraz.	Razlozi	Vratio stip., završ. stud., nije završio stud.
1.	visokokvalificirani elektrozarivač, VKV	SK, SO, SSRN, sindikat, šport. org.	da	nije obavješten od strane Savjeta TF opć. Križ. da je dobio stipendiju	nije primao stip.
2.	hrvatskosrpski jezik i jugoslavenska književnost, – pedagogija, VSS	SK, SSO, samoupravnih org.	da		
3.	upravni pravnik, VŠS	SK, SO, kult. org.	da		
4.	inženjer kemije, VSS	SSO	da	prekid stip. zbog ponavljanja 1. god.	vratila, zav. stud.
5.	upravni pravnik, VŠS	SK, SO, SSRN, samoup.. org. kul. org., šport. org.	da		
6.	inženjer zaštite od požara, VŠS	SK, SO, SSRN, samoup. org, kul. org., šport. org	da		
7.	profesor obrane i zaštite te marksizma i teorije i prakse socijalizma, VSS	SK, SO, kul. org., šport. org	da		
8.	diplomirani inženjer strojarstva, VSS	SO, šport. org.	da		
9.	elektroničar tehničar, SSS	SO, šport. org.	da		
10.	politolog, VSS	SK, SO, SSRN, samoup. org.,	da	prekinuo redovno studiranje i nastavio izvanredno	vratio, završio studij
11.	diplomirani inženjer strojarstva, VSS	SK, SO	da		
12.	medicinska sestra, SSS	SO	nepoznato		
13.	milicionar, SSS	SO, šport. org.	da		
14.	inženjer obučarske tehnologije, VŠS	SK, SSO, sindikat, samoup. org.	da		
15.	inženjer obučarske tehnologije, VŠS	SK, SSO, sindikat,	da		
16.	liječnik opće medicine, VSS	SSO, kulturne org.	nepoznato	prekid stipendije zbog ponavljanja 2. god.	
17.	upravni pravnik, VŠS	SK, SSO	ne	prekid stip. na 1 god.	
18.	mehaničar za električne kućanske aparate, KV	SSO	da		
19.	profesor obrane i zaštite, VSS	SK, SSO, sindikat	da		
20.	diplomirani inženjer geodezije, VSS	SK, SSO, kult. org., šport. org.	da		
21.	diplomirani pravnik, VSS	SSO, samoup. org., kult. org., šport. org.	da		
22.	odgojitelj predškolske djece, VŠS	SK, SSO, SSRN, sindikat	da	nije koristio sredstva stip.; 1. god. jer su troškovi stip. nastali prije stjecanja statusa stip., a za 2. god. nije dostavio uvjerenje o upisu	
23.	inženjer za proizvodnju namještaja, VŠS	SSO, sindikat	nepoznato		
24.	elektroničar, SSS	SSO	da		
25.	diplomirani inž. kemije, VSS	SSO,	nepoznato		
26.	diplomirani ekonomist, VSS	SK, SSO	nepoznato		
27.	diplomirani inženjer tekstilne tehnologije, VSS	SSO	nepoznato		

Školovanje je završilo dvadeset stipendista ili 74,1 %, nije jedan ili 3,59 %, a za šestero ili 22,2 % stipendista nema podataka. Pet ili 18,5 % stipendista bilo je uključeno u samoupravne organe. Šest ili 22,2 % stipendista bili su članovi Saveza sindikata (radnici). Svih 27 bili su aktivni u radu Saveza socijalističke omladine, od toga petero ili 18,5 % još u Socijalističkom savezu radnog naroda, a petnaestero ili 55,5 % u Savezu komunista. Šestero ili 22,2 % djelovalo je u kulturnim organizacijama, a desetero ili 31,1 % u sportskim organizacijama.

5. ZAKLJUČAK

Djelovanje Titova fonda u općini Križevci nema posebne različitosti u odnosu na djelovanje TF u ostalim općinama u SRH. Prevladavali su muški stipendisti i stipendisti za rad, među kojima su bila najmnogobrojna djeca radnika. Gotovo polovina stipendista studirala je na fakultetima, a ostatak je polazio više i srednje škole. Školovanje je završio velik broj stipendista, a vjerojatno je među šestero za koje nema podataka još netko završio studiranje. Svi su bili članovi SSO, ali više od polovine bili su članovi SK. Bili su aktivni u radu DPO i samoupravnim organima u RO, što se i očekivalo od navedenih stipendista. Trebali su nastaviti i prednjačiti u društvenopolitičkom radu nakon završetka školovanja, u svojim radnim organizacijama, mjesnim zajednicama i DPZ. Bio je to očekivani dug prema društvu i državi koja im je omogućila školovanje. Po socijalnom porijeklu, većina stipendista bili su radnička djeca. Mnogi od križevačkih stipendista vjerojatno nikada ne bi upisali i završili školovanje zbog slabih materijalnih prilika bez navedene stipendije ili, ako bi nastavili školovanje i studiranje, ono bi im bilo financijski otežano.

On the operation of the Tito's Fund for scholarships for young workers and workers' children in the Socialist Republic of Croatia (SRH) with special reference to the Municipality of Križevci from 1974 to 1989

Summary

TF (Tito's fund) for scholarships for young workers and workers' children was established in SFRY (Socialist Federative Republic of Yugoslavia) in 1973 and had a general Yugoslav character. The fund was active in all republics, AP and JNA (Yugoslav National Army). The bodies of TF were the Assembly (administrative) and the Executive Board (executive). The assembly consisted of delegates from the ranks of the founders, the republics, the AP and the JNA, which elected the IO. With the strengthening of self-governance and the adoption of new Rules in SRH in 1979, the significant role of the SRH TF Assembly is assumed by the TF in the municipality. TF councils in the municipalities take over the selection of scholarship recipients. TF in SRH awarded more than four and a half thousand scholarships, and compared to funds in the republics and AP, it had the best results in awarding the number of scholarships to young workers compared to the children of workers. During the period of activity in the municipality of Križevci from 1974 to 1989, the TF scholarship was used by 27 scholarship recipients. Funds for the scholarships of Križevci students were paid by 60 entities from Križevci. They made up the Union of TF members of the municipality of Križevci. They elected their delegates to the TF Municipality Council, which was its highest body. 20 scholarship recipients completed their education, one did not, and we have no data for six recipients. The majority of scholarship recipients from Križevci came from working families and were active in socio-political work. After completing their education, scholarship holders in the SFRY, but also in the municipality of Križevci, were supposed to continue with socio-political work in society and thus return the spent financial resources invested by the state and society in their education.

Keywords: Tito's fund, scholarship, workers, students, pupils, municipality of Križevci